

PRÓ ÉS KONTRA

PETER KNAUER SJ

MÁSKÉPP SZABÁLYOZNI A PÉNZT

Forrás: „Geld anders einrichten“, *Aus Politik und Zeitgeschichte (Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament)*, 2012/13., március 26. 49–54. l. Teljes, szöveghű fordítás
A szerző német katolikus teológus (l. [feljebb](#), > 185. l.)

Bevezető

Az alábbiakban lényegében Dieter Suhr pénzelméletét szándékozunk bemutatni, az euró jelenlegi krízisével a háttérben.¹

A pénz két egyszerű cserefolyamattal – áru pénz ellenében és pénz áru ellenében – váltja fel az áruk közvetlen cseréjének nehézkes folyamatát. A pénz továbbá azt az előnyt is kínálja, hogy tetszés szerinti kis részekre osztható, majd ismét tetszés szerinti nagy mennyiségek alkothatók belőle. Régiókon és időn túlnyúlva végezhetünk cserét a segítségével, anélkül, hogy mindent körülményesen fel kellene jegyeznünk. Termékek cseréjénél az aktus befejeztével minden befejeződött. Ha ellenben árut cserélünk pénzre, illetve pénzt árura, akkor marad a csereeszközből, a pénzből, amely más cseréket is tud közvetíteni. Ezért kell mindig újabb árunak és szolgáltatásnak megjelennie a piacon, hiszen egyébként a cserelánc utolsó tagja nem kapna már semmit a pénzéért. Munkamegosztáson alapuló társadalomban pénz híján nem találkozik kereslet és kínálat, hanem a potenciális eladó ücsörög a portékáján, a vevő igénye pedig kielégítetlen marad.

Hogyan keletkezik a pénz?

A pénz keletkezéséhez elegendő, ha egy állam fém- és papírpénzt bocsát ki, és általános fizetőeszközzé nyilvánítja őket: lehet velük adót és járulékot fizetni. Az államnak természetesen gondot kell fordítania arra, hogy a pénz mennyiségének

¹ Dieter Suhr (1939–1990) közjogot, jogfilozófiát és jogi informatikát tanított az Augsburgi Egyetemen, s egy ideig bajorországi alkotmánybíró is volt. Vö. Suhr, D. 1989. *The capitalistic cost-benefit structure of money : an analysis of money's structural non-neutrality and its effects on the economy*. Berlin ; New York: Springer; uő.: *Netzwerkneutrales Geld. Eine kritische Analyse des herkömmlichen Geldes und das Konzept einer Finanzinnovation für neutrales Geld*: <http://userpage.fuberlin.de/~roehrigw/suhr/nng.html> (hozzáférés: 2012. I. 14.).

és forgási sebességének a szorzata ésszerű arányban maradjon az ország teljesítőképességével. Új pénz manapság rendszerint hitelek, illetve a központi bank által kibocsátott és a kereskedelmi bankok által az ügyfeleknek közvetített biztosítékok formájában kerül forgalomba. Mivel e pénzért még senki sem takarékoskodott, ezért a legkézenfekvőbb a pénz nyújtotta likviditási előnyért fizetendő „rendelkezésre bocsátási illetékként” érteni a rá a kezdettől fogva kivetett kamatot.

A Német Szövetségi Bank pénzről és pénzpolitikáról szóló kiadványában azt olvashatjuk, hogy a központi bank képes központi banki pénzt teremteni, ahogyan a kereskedelmi bankok is teremtettek bankszámlapénzt: „A bankszámlapénz teremtése (...) könyvelési eljárás”². Majd pedig az alábbi kérdést fogalmazza meg: „Hogyan biztosíthatja az eurórendszer, hogy a kereskedelmi bankok ne teremtsenek túlságosan sok bankszámlapénzt, s ezen felül ne veszélyeztessék a célt, az árstabilitást?” A kiadvány szerint fontos eszköz ehhez a kereskedelmi bankok központi banknál elhelyezett úgynevezett kötelező jegybanki tartaléka – ez azonban jelenleg a kölcsönzött pénznek mindössze a két százalékát teszi ki.

Egy kereskedelmi bank tehát az ügyfelek központi banki pénz formájában behajtott megtakarításainak elméletileg akár ötvenszeresét is kihelyezheti hitelek formájában, s szedhet kamatot értük. Itt bankszámlapénz-teremtési faktorról, a kötelező jegybanki tartalék reciprok értékéről beszélünk. A bankszámlapénz-teremtési tényezőt ténylegesen a forgalomban lévő készpénznek a letéti betétekhez viszonyított mennyisége is meghatározza: az euróövezetet illetően ez a tényező a megtakarításoknak jelenleg alighanem csak 12–13-szorosára rúg. Kérdés, hogy a bankszámlapénz-teremtésnél – tekintettel arra, hogy a kötelező jegybanki tartalék csak két százalék központi banki pénzt tesz ki – éppen ezért nem valamiféle legalizált hamis pénzzel van-e dolgunk.

A pénz alapfunkciói

A likvid pénzből háromféle haszon fakad (*monetary service stream*). Először is értékmérőül szolgálhat; másodsor csereeszköz; harmadszor pedig az értékeket illető várományosság egyfajta időt áthidaló tárolója. Ám a pénz mindhárom funkciója problémát is von magával.

Az értékmérőknek meg kell őrizniük önmagukkal való egyenlőségüket. Ám a pénz alighanem az egyetlen értékmérő, amely rendszeresen zsugorodik (kb. 2%-ot inflálódik az értéke évente). A pénz hasznos csereközvetítő. Ez azt jelenti, hogy likviditása révén (azaz az által, hogy a piacon megjelenő min-

² Vö. www.bundesbank.de/download/bildung/geld_sec2/geld2_gesamt.pdf (hozzáférés: 2012. I. 14.), 6772.

den áruval és szolgáltatással kicserélhető) névértékén kívül többletértékkel is rendelkezik. Nem neutrális, hanem kitüntetett helyzetben van az árukkal és szolgáltatásokkal szemben, akkor mindenképpen, ha többlettel bírunk belőle, azaz alapvető létszükségeink kielégítése után. Hiszen ebben az esetben teljesül az, hogy akkor és azt veszünk, amikor és amit akarunk. A pénz többletértéke e többletszabadságban rejlik. A pénz *értéktároló funkcióját* illető probléma az alábbiakban foglалható össze: aki a pénzeszekrényben tartja, az arra az időre megfosztja csereeszköz-funkciójától a pénzt, cserék egész láncolatát szakítva meg így mások szempontjából. A tároló- és a csereeszköz-funkció csak vagylagosan aknázható ki, egyidejűleg nem.

Névérték és többletérték

A *névérték* látható a pénzürmén és a papírpénzen. Ezen kívül azonban likviditásának, azaz annak köszönhetően, hogy a piacon megjelenő *minden* áruval és teljesítménnyel kicserélhető, még *többletértékkel* is bír, amely akkor keletkezik, ha pénzünket nemcsak az alapvető létszükségeink kielégítésére használjuk fel, hanem ezen felül is tudunk megtakarítani. Aki áruval és szolgáltatással jelenik meg a piacon, annak rendszerint szállítási, hűtőházi és reklámköltségekkel is kell számolniuk, s még az ügyfelekre is várakozniuk kell. Aki ellenben pénzzel jelenik meg, annak az egész piac a lába előtt hever. Ha még marad pénze alapvető szükségleteinek kielégítése után, szabadságában áll eldönteni azt is, hogy mit, azt is, hogy mikor vásárol. Likviditási előnye miatt a pénz a jolly joker a piacon.

Ezt a többletértéket megint csak pénzzel mérhetjük. Míg azonban a névértéket egyszerűen egy adott időpontban vett mennyiségként (állománymennyiségként) mérjük – mint mondjuk a kilométert (km) –, addig a többletértéket egy adott időtartamra nézve kell megadnunk (km/h). Itt egy értékfolyam nagyságáról, a *monetary service stream* ellenértékéről van szó. Ez, hogy egyszerre érvényesül a név- és a többletérték, az állomány- és értékfolyam-nagyság, teszi összetett, sőt nehezen megérthető jelenséggé a pénzünket.

Aki pénzfölösleggel rendelkezik, az spekulációkra aknázhatja ki a pénz többletértékét. Az Osztrák Gazdaságkutató Intézet egy vizsgálata szerint a globális pénzügyi tranzakciók volumene a világ bruttó hazai termelésének, azaz az árucseré céljából végzett valódi tranzakciók volumenének a 73,5-szerese, míg 1900-ban csak a 15,3-szorosa volt.³

³ Vö.: [www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2009_352\\$.pdf](http://www.wifo.ac.at/www/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2009_352$.pdf) (14.1.2012), 6.

Kamatok

Kölcsön adhatjuk másoknak a pénzünket, hogy dolgozzanak vele. Ezért kamatot kapunk. Egyfajta prémium lenne tehát a kamat azért, hogy felhagyunk az öncélú pénzgyűjtögetéssel, azaz nem rontjuk el mások játékát? A kamat mindenesetre annak ellenértéke, hogy a kölcsönadás idejére valóságosan lemondunk a pénz likviditási előnyéről. A legelterjedtebb kamatelmélet szerint a kamat a fogyasztásról való lemondásért kapott jutalom. Az embernek ugyanis úgymond szükségletének azonnali kielégítését diktálja a hajlama, s ennek az elodázása honorálandó valamilyen jutalommal. De tulajdonképpen miért kellene a jelenben bőséggel rendelkezésre álló javak – például nyáron a körte – élvezetét a jövőre halasztanunk? A jelenben adott javak szűkössége jobban kifejeződik az árakban, mint a fogyasztásról való lemondás jutalmazásában.

Csak az alábbi elem helytálló a fogyasztásról való lemondást hangsúlyozó elméletben: aki kölcsön adja a pénzét, az valójában nyilvánvalóan nemcsak a saját fogyasztásáról mond le ezzel. Arról mond le, hogy pénzét a saját termelése céljából használja fel. Ahelyett, hogy ő maga lenne gazdaságilag tevékeny, a pénzéből fakadó likviditási előnyt mások rendelkezésére bocsátja. „Dolgoztatja a pénzét”, de valójában másokat dolgoztat, akiknek azért van szükségük a pénzre, mert különben senkivel sem tudnának üzleti kapcsolatba kerülni. Az általa bevételezett kamat ily módon igazából véve inkább csak annak az ellenértékeként jelenik meg, hogy a kölcsön futamidejére lemondott a pénz likviditási előnyéről.

A kölcsönt felvevő talán már az első napon építőanyagvásárlásra fordítja a felvett pénzt. A pénz tehát a likviditási előnyével együtt más kézbe megy át. Mindenesetre figyelemre méltó, hogy a mai rendszerben az e pénz likviditási előnyét terhelő költségek a hitel egész futamidejére a hitel eredeti felvevőjét terhelik. A pénz a likviditási előnyével együtt attól a pillanattól kezdve, hogy vásárlásra fordítódik, az egyik utat járja, míg a kamatfizetési kötelezettség megmarad a másik úton. Az utaknak ezt az elválását „pénzelágazódásnak” (*Geldknick*) nevezem – s ezt pénzrendszerünk alapvető hibájának tekintem.

Ha az építőanyag-eladó történetesen már elég pénzzel rendelkezik, az imént, az eladásnál kapott pénzt a vele továbbra is összekapcsolódó likviditási előnyből fakadóan ismét kölcsönadhatja, ezúttal az ő zsebébe befolyó kamat fejében. Ugyanaz a pénzmennyiség tehát szinte ugyanabban a futamidőben másodszor idézne elő kamatfizetési kötelezettséget. Ez pedig még többször is megismételhető.

Az is paradox, hogy a kamat rendszerint annál magasabb, minél nagyobb a kockázat, hogy a hitelt felvevő nem tudja visszafizetni a tartozását. Am épp a magas hitel nehezíti meg igazán a hitel visszafizetését. A pénz nem semlegességének egy nagyon káros következménye továbbá az, hogy az olyan vállalkozások, amelyek amúgy még jövedelmezőek volnának, de a befektetett pénz jövedelmezőségét nem érik el, rendszeren nélkülözhetővé válnak. Hiszen miért is fáradozna az ember saját vállalkozással, ha pénzének pusztá kölcsönadásával több a nyeresége?

A Bank für Gemeinwirtschaft évekkel ezelőtt egy heverésző semmittevőt ábrázoló képpel reklámozta a pénzbefektetést. Az illető azt feleli a telefonban a kérdésre, hogy mit csinál: „Pénzt keresek”. A kép felirata: „Hogyan juthat pénzhez, anélkül, hogy a kisujját is meg kellene mozdítania”. Létezik önkéntes munkanélküliség, aminek azonban mások kényszermunkanélkülisége a következménye: sok vállalkozásnak annál inkább növekszik a tőzsdei árfolyama, minél több alkalmazottat bocsát el.

Kamatos kamat

A Polgári Törvénykönyv 248. §-ában („Kamatos kamat”) ezt olvashatjuk: „(1) Az arra vonatkozó előzetes megállapodás, hogy az esedékes kamatok kamatozzanak, semmis. (2) Takarékpénztárak, hitelintézetek és banküzlet-tulajdonosok abban állapodhatnak meg előre, hogy a befektetések ki nem vetett [= föl nem számított - P.K.] kamatai új kamatozó befektetéseknek számítsanak. Azok a hitelintézetek, amelyek jogosultak az általuk nyújtott kölcsönök összegére vonatkozóan kamatozó adósságleveleket (jelzálogkötvényeket) kiadni a tulajdonos számára, az ilyen kölcsönök nyújtásakor előzetesen egyeztetethetik a fennmaradó kamatokra kivetett kamat mértékét.”

A törvényhozó elsőre nyilvánvalóan veszélyesnek tekinti, és voltaképpen szeretné megtiltani a kamatos kamatot. Hiszen exponenciális görbét képez, amely az elején lassan emelkedik ugyan, a későbbiekben viszont annál gyorsabban. A tartozás megkészszerződésének időtartama a kamatos kamat alapján – legalábbis megközelítőleg – igen egyszerűen kiszámolható: 72-t a kamatlábbal elosztva megkapjuk az időtartamot. 6%-os kamat esetén 12 évenként megkészszerződik a tartozás. 10% kamat esetén ehhez csak 7,2 év kell. Ugyanennyi év múlva megnégyszereződik az eredeti tartozás.

További példák: 10000 \$-ból 3%-os kamat esetén 50 év múlva 25000 \$ lesz, kamatos kamattal ellenben 43839 \$. 4%-os kamat esetén 30000 \$ adódnék, kamatos kamattal ellenben már 71066 \$, azaz több mint kétszerese, mint egyszerű kamat

esetén. S mi a helyzet, ha 11 sőt 12% a kamat? A különbség itt is csak 1%. 11%-os kamat esetén 50 év múlva 65000, kamatos kamattal számolva 1845648 \$-ra rúg az összeg; 12%-os kamat esetén 70000 \$, kamatos kamattal 2890021 \$ adódik, azaz 1 millió dollárral több, mint 11%-os kamat esetén. Az első tíz évben 10000\$ 12%-os kamat esetén csak 31058 \$-ra nőne, ám utána meredeken emelkedne már a görbe.

Miért tett kivételt a törvényhozó a bankok esetében a kamatos kamat tilalma alól? Ha a pénz kamatozik, akkor nincs valódi lehetőség a kamatos kamat megakadályozására. De nem lehetne egyszerűen eleve a kamatot megtiltani? Gyakorlatilag ez is lehetetlen, de még igazságtalan is volna. Hiszen a kamat a pénz likviditási előnyéért fizetett ellenérték, amelynek az élvezetéről ténylegesen lemond, aki kölcsönadja a pénzét.

Elosztás és növekedési kényszer

Az egyre idősödő társadalom által fenntartott népgazdaságban a torta egészének egyre nagyobb szeletét teszik ki a kamatok és a kamatos kamatok. Ezt a folyamatot csak a torta növekedése gátolhatja. Elsősorban ebből adódik a gazdaság növekedési kényszere: ha azt akarjuk, hogy nagyobb legyen a tortaszelet, de a csúcshöz ne növekedjék, akkor a tortának kell növekednie. Ha az összgazdasági növekedés nem éri el az évi kb. 3,5%-ot, akkor egyre nagyobb lesz a kamat százalékos aránya, éspedig rendszerint a szociális kiadások rovására.

Németországban 2009 óta létezik „növekedésgyorsítási törvény”. Az ilyen növekedési kényszer azonban rablógazdálkodáshoz vezet a rendelkezésre álló forrásokkal. „Aki azt hiszi, véges világban örökké folytatódhat az exponenciális gazdasági növekedés, az vagy őrült, vagy közgazdász”, hangzik a közgazdász *Kenneth E. Boulding* bonmot-ja. Ha a német háztartásokat tíz, egyenlő nagyságú csoportra osztjuk az egyre növekedő bevétel szerint, akkor azt mondhatjuk, hogy a legfelső csoportnak, azaz az első 10%-nak nagy nyeresége származik a kamatokból. A népesség maradék 90%-ának azonban a valóságban még akkor is negatív a kamategyenlege, ha egyébként kapnak kamatot a számlájukra. Ugyanis jóval többet fizetnek a mások adósságaiért járó, az áruk és szolgáltatások árába rejtett kamatok formájában, mint amennyi kamatot ténylegesen kapnak. A bérleményekért és más árukért és szolgáltatásokért a mai Németországban fizetendő árak átlagosan valószínűleg 30–40% kamatot rejtenek magukban. 2010 végén nagyjából a németek pénzvagyonának a fele, 4,88 milliárd euró volt a lakosság legfelső 10%-ának a birtokában. Már 2% kamat esetén kb. *naponta* több mint százmillió euróhoz jutnak ily módon.

Mi által lehet igazságtalan a pénz?

Az inflációs pénz az adósnak kedvez a hitelező rovására, ha csak nem az infláció kiegyenlítésére szolgál a kamatok valamelyik eleme. Inflációs pénz esetén névértéke szerint változatlan marad ugyan az adósság, de csökken e névérték vásárlóereje. Ám az infláció a hitelezők érdekében eszközölt efféle inflációkiegyenlítés ellenére is érint minden más piaci szereplőt is.

A deflációs pénz ezzel szemben a hitelezőnek kedvez az adós kárára. Névérték szerint az eredeti tartozást kell ugyan visszafizetnie, ám a visszafizetett pénznek nagyobb lesz a vásárlóereje, mint az annak idején hitelbe kapotté. Úgy tűnhet tehát, hogy csak a stabilitását megőrző pénz az igazságos. De Suhr szerint ez sem áll, hiszen annak az esetében, akinek fölösleges mennyiségben áll pénz a rendelkezésére, névértékén kívül többletértéket is kap a pénz, s így kivételezett helyzetbe kerül a tulajdonosa. Ha kölcsönadja is a pénzét, még mindig élvezi, sőt ettől kezdve élvezi igazán pénze likviditási előnyét, nevezetesen kamatok és kamatos kamatok formájában.

A pénz többletértéke annak számára, aki valamely árucikk vagy szolgáltatás eladásáért pénzt kap, ingyenes ráadás. Legalábbis akkor, ha már kielégültek az alapvető szükségletei. Hiszen például aki éhezik, annak még nem áll szabadságában meghatározni, hogy mikor és mire fordítsa a pénzét. Ám annak a számára, aki kölcsön tudja adni a pénzét, mert éppen nincs szüksége rá, az érte kapott kamatok annak az ellenértékét jelentik, hogy egy időre lemondott erről az ingyenes ráadásról. Ebben az ingyenes ráadásban az egész közösség teljesítménye is benne rejlik. Egyrészt az által, hogy az állam törvényes fizetőeszközzé nyilvánítja a valutáját, amellyel kiváltképpen adót és járulékot fizethetünk. Másrészt mindazok teljesítménye által is, akik ténylegesen készek elfogadni majd tovább is adni ezt a pénzt, ahelyett, hogy csak gyűjtenék. Ezzel közreműködnek a pénz likviditási előnyének megerősítésében.

Elsőre jogosnak és méltányosnak tetszik, hogy az, aki pénzt kölcsönöz, az a kölcsönzés egész időtartamára kamatot kapjon, hiszen erre az egész időszakra valóban le is mond a pénz likviditási előnyéről. Közben azonban figyelmen kívül hagyjuk azt, hogy ő maga *gratis* kapta pénze névértékéhez a közösség teljesítményéből fakadó többletértéket. Másfelől viszont miért fizessen a hitelt felvevő a hitele teljes futamidejére ellenértéket azért, mert a hitelező lemondott a pénz likviditási előnyéről, ha a pénz a likviditási előnyével együtt talán már a hitel felvétel első napján másnak a kezébe ment át? Hiszen az, aki megkapja ezt a pénzt, újfent *gratis* kapja meg hozzá a belőle fakadó likviditási előnyt.

Javaslat: „rendelkezésre bocsátási illeték”

Mihelyt belegondolunk abba, hogy a pénz likviditási előnye a köz teljesítményéből fakad, kézenfekvő bevezetni valamilyen illetéket a rendelkezésre bocsátásért, amely – eltérően a fent említett „pénzelágazódástól” – mindig összekapcsolódnék a likvid pénzzel. Nagysága nagyjából megegyeznének a mai kamatszinttel. Így megmaradna a pénz likviditása, de a vele adott előnyt kiegyensúlyozná az illeték. Semleges lenne a pénzünk. Ezt az illetéket mindig annak és annyi ideig kellene lerónia, aki és ameddig élvezzi a pénz likviditási előnyét – azaz annak, aki csakis önmagáért gyűjti a pénzt. Aki ellenben kölcsönadja, az a kölcsönzés időtartamára mentesülne az illeték alól. Így mindenképp marad ösztönző arra, hogy kölcsönadjuk a számunkra épp nem szükséges pénzt, s így a felhalmozás helyett ismét csereközvetítőként használjuk.

A pénz azonban saját munka nélkül nem volna többé gyarapítható. Nemcsak a kamat, hanem az egyébként jogos kamatos kamat is elavulttá válnék, nem volna szükség tiltásra. Egyszerűen megszűnnének. Egy ilyen új rendszerben, amelyben rendelkezésre bocsátási illetéket kellene fizetni a likviditási előny élvezéséért, a hitel felvevőjének nem a felvett hitel teljes futamidejére kellene kamatot fizetnie, hanem csak a rendelkezésre bocsátási illetéket kellene lerónia arra az időre, ameddig az ő pénzes szekrényében van a kölcsönvett pénz. Ha vásárlásra fordítja, akkor a pénz likviditási előnyével együtt a rendelkezésre bocsátási illeték fizetésének a kötelezettsége is másra száll át. Az eredeti hitelfelvevőnek csak a megállapított futamidő lejártá után kell visszafizetnie magát a hitelt. Ez könnyebbséget jelent számára ahhoz képest, mint ha az egész futamidőre kamatot is kellene fizetnie.

Ha a pénz likviditási előnyével mindig összekapcsolódnék valamilyen rendelkezésre bocsátási illeték, akkor nem lehetne többé ugyanazt a pénzmennyiséget ugyanabban az időpontban többszörösen kamattal terhelni. Ez csak az említett „pénzelágazódás” miatt volt egyáltalán lehetséges. Ha a pénz, amelyért nem kapnánk már kamatot, ily módon rendelkezésre bocsátási illetékekkel kapcsolódna össze, ösztönözne-e bármi is a pénzünk kölcsönadására? Természetesen, hiszen arra az időszakra, amelyre kölcsön adtuk a pénzünket, mentesülnénk a rendelkezésre bocsátási illetéktől, s így jobban állnánk, mint ha csak gyűjtögetnénk a pénzt.

Hogyan róható ki a rendelkezésre bocsátási illeték? A folyószámlákról időegységenként automatikusan le lehetne könyvelni a rendelkezésre bocsátási illetéket. Kicsit nehezebb a dolog a készpénz esetében: a bankjegyeket időről-időre illetékre kellene átváltani. Vagy szerepelhetne rajtuk egy hónapokat feltüntető naptár, amely megadja, hogy az adott hó-

napban mennyi a pénz névértéke az illeték levonása után. A fémpénz esetében végleg lemondhatnánk a rendelkezésre bocsátási illetékről, hiszen senki sem akarna aprópénzzel teli zsákokat magával cipelni. Ha pénzünk valaha is teljesen elektronikus pénz lenne, s így a fizetések egy csipről való lekönyveléssel történnének, a világ legegyszerűbb dolga lenne a rendelkezésre bocsátási illeték bevezetése.

Elhatárolások és válasz az ellenvetésekre

Miben különbözik a javasolt illeték az inflációtól? Az infláció által az egész valuta leértékelődik, aminek a következtében bár változatlan marad a névérték, egy idő után kevesebbet kapunk érte. A rendelkezésre bocsátási illetéknél azonban teljesen stabil marad a valuta vásárlóereje: még két százalékos inflációra sem volna többé szükség. A pénzmennyiség, amely rendelkezésre áll azok számára, akik hosszabb ideig akarják gyűjteni, persze csökkenne idővel, a csekély mértékű illetéklevonás miatt.

A rendelkezésre bocsátási illeték bevezetése a pénz forgási sebességének finomhangolására szolgáló eszköz – úgyszólván „arkhimédészi pontocska” – is volna. Valamiféle „forgalombiztosítási illetékről” (*Umlaufsicherungsgebühr*) volna szó tehát? Az ilyen meghatározás azt a képzetet keltené, hogy ezt az illetéket úgyszólván önzetlenül kell fizetni valamilyen társadalmi cél eléréseért. Ám az illeték bevezetésének tulajdonképpeni indoka, hogy a likviditási előny jelenbeli privát élvezetért megfizetendő igazságos térítést jelent, hiszen ez a likviditási előny mégiscsak a köz teljesítményének a terméke. Félrevezető volna továbbá azt állítani, hogy a rendelkezésre bocsátási illeték fizetésének kötelezettsége révén „büntetés” sújtaná a likviditás élvezetét, vagy ez a „gazdasági szubjektumok cselekvési és döntési szabadságának a korlátozását” jelentené. Csak arról van szó, hogy ebben az esetben a gazdasági szubjektumoknak maguknak is viselniük kellene a cselekvési és döntési szabadságukhoz szükséges költségeket.

A rendelkezésre bocsátási illeték esetében nem is valamiféle „negatív” kamatról van szó, hiszen csak arra az időre szól, ameddig a pénz mindenkori felhasználója a pénz likviditási előnyét élvezzi az által, hogy vagy készpénzt tart otthon, vagy folyószámlán vezetett pénzzel rendelkezik. „Negatív kamatot”, azaz a pénz kölcsönzéséből fakadó veszteséget a mai rendszerben a hitelezőnek az általa nyújtott hitel teljes futamidejére el kellene szenvednie.

A ma gyakran követelt pénzügyi tranzakciós adótól is lényegesen különbözik a rendelkezésre bocsátási illeték. Ez az illeték eleve a pénz többletértékének, vagyis valamilyen értékfolyam nagyságának az élvezetét érinti, márpedig ez *at-*

től függetlenül létezik, hogy milyen gyakran megy át más kézbe a pénz. Ez által az illeték eleve megakadályozná, hogy valaki csak pénz révén további pénzhez jusson, ellentétben a tranzakciós adóval, amely csak pótlólagosan, utólagosan és alapjában véve csak kis mértékben adóztatja ezt.

A fő ellenvetés Suhr tézisével szemben, amely szerint a pénz a többletértéke miatt nem neutrális, úgy hangzik: épp az által egyenlítődik ki az eladók nem kiváltságos helyzete, hogy az eladás révén maguk a privilegizált pénzt kapják meg, azaz rendre minden szereplő szerepet játszik a privilegizálásában. A válasz: mivel a többletérték esetében egy bizonyos időtartamban fennálló értékfolyam-nagyságról van szó, ezért a többletérték csak annak számára keletkezik, aki nem kénytelen halogatás nélkül alapvető szükségletekre (élelemre, ruhára, lakásra) fordítani a pénzét, hanem nélkülözheti egy bizonyos ideig, és ezért szabadságában áll akkor és arra fordítani, amikor és amire akarja.

A rendelkezésre bocsátási illetékekkel összekapcsolódó pénz esetében a csak a likviditási előny élvezetének időtartamára esedékes illetékek kivül semmilyen további kamatot nem kell fizetni. Ez jelentősen megkönnyítené a hitelek kezelését. Megszabadítaná a népgazdaságot a mások adósságára kirótt, az árakban elrejtett kamatoktól. Természetesen továbbra is csak akkor kapnánk hitelt, ha van kilátás a visszafizetésére. A szokott módon biztosítékot kell tehát nyújtanunk.

A mindig csak a pénz likviditási előnyével egybekapcsolódó, fennmaradó rendelkezésre bocsátási illeték célja a piaczgazdaság megszabadítása volna a kapitalizmustól, így valóban szociálissá téve azt. A gazdagokat nem fosztaná meg a gazdagságuktól, megfosztaná azonban egy kiegészítő privilégiumuktól, nevezetesen attól, hogy a pusztán pénzvagyonuknak köszönhetően saját teljesítmény nélkül kiegészítő bevételhez jussanak. (Ábrahám Zoltán fordítása)